

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเรื่อง การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปการวิจัย อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ คือ หนึ่ง เพื่อศึกษาระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร สอง เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านจิตลักษณะ และปัจจัยด้านครอบครัวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ การสมรส บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย ภาวะสุขภาพ(ด้านโรคประจำตัว) จำนวนบุตร การศึกษา การประกอบอาชีพ และรายได้ ปัจจัยด้านจิตลักษณะ ประกอบด้วย ตัวแปรทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม ปัจจัยด้านด้านครอบครัว ประกอบด้วย สถานภาพของผู้สูงอายุในครอบครัว ลักษณะของครอบครัว ขนาดของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว ส่วนตัวแปรตาม พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมด้านนันทนาการ กิจกรรมด้านศาสนา กิจกรรมด้านการศึกษา และกิจกรรมเพื่อชุมชน

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้สูงอายุในเขตดุสิต ที่ลงทะเบียนเข้ารับบริการผู้สูงอายุในศูนย์สาธารณสุข กรุงเทพมหานคร ซึ่งตั้งอยู่ในเขตดุสิตจำนวน 2 ศูนย์ คือ ศูนย์สาธารณสุข 6 และศูนย์สาธารณสุข 38 จำนวน 2,670 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มแบบมีระบบจำนวน 350 คน

ผู้วิจัยใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงสำรวจตัดขวาง (Cross-sectional survey research) ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้น

จำนวน 1 ฉบับ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในเดือนพฤษภาคม - เดือนกรกฎาคม 2548

การวิเคราะห์ใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ (ค่าเฉลี่ย) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนสถิติที่ใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านจิตลักษณะกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ใช้การทดสอบค่าไค-สแควร์ (Chi-Squares : X^2) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation)

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุที่ทำการศึกษส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 83.2 มีอายุระหว่าง 60 – 74 ปี มีสถานภาพสมรสในลักษณะสมรสและเป็นหม้าย ใกล้เคียงกัน ร้อยละ 47.1 มีบุตรจำนวน 1-3 คน ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 3,000 บาทเป็นส่วนมาก โดยมีรายได้มาจากลูก หลานเป็นหลัก เพราะไม่ได้ประกอบอาชีพในปัจจุบัน ผู้สูงอายुर้อยละ 75 ปัจจุบันมีภาวะความเจ็บป่วยด้วยโรคเบาหวานความดันโลหิตสูง หรือไขมันในเส้นเลือด หรือมีโรคแทรกซ้อนอื่นอย่างใดอย่างหนึ่ง และผู้สูงอายุกลุ่มนี้ มีทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับลักษณะครอบครัวของผู้สูงอายุที่ทำการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ส่วนมากยังมีสถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัว ครอบครัวของผู้สูงอายุเป็นครอบครัวเดี่ยวขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในครอบครัวในระดับสูง

1.3.2 การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง หากพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้สูงอายุมีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในด้านศาสนา และด้านเพื่อชุมชนสูง หรือมากกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในด้านนันทนาการ และด้านการศึกษา

1.3.3 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศ การศึกษา การประกอบอาชีพในปัจจุบัน รายได้ ทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมลักษณะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว

ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่ อายุ สถานภาพการสมรส บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย ภาวะสุขภาพ จำนวนบุตร สถานภาพของ ผู้สูงอายุในครอบครัว และขนาดของครอบครัว

2. อภิปรายผล

2.1 ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุในเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีค่าเฉลี่ยของคะแนนเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเท่ากับ 2.59 เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ผู้สูงอายุเหล่านี้เข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนา ($\bar{x} = 3.01$, S.D = 0.82) และด้านเพื่อชุมชน ($\bar{x} = 2.75$, S.D = 0.75) มากกว่าด้านนันทนาการ ($\bar{x} = 2.32$, S.D = 0.62) และด้านการศึกษา ($\bar{x} = 1.97$, S.D = 0.59) หรือกล่าวอีกอย่างก็คือ เมื่อมองการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในภาพรวมของผู้สูงอายุที่ทำการศึกษ พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อมองแต่ละด้านพบว่า ด้านศาสนา และด้านเพื่อชุมชนผู้สูงอายุในเขตคูสิต มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมค่อนข้างดี แต่ด้านนันทนาการซึ่งหมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมที่เป็นการสร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินแก่ตนเองในยามว่าง เช่น การออกกำลังกาย เล่นกีฬา ไปเที่ยวพักผ่อนรื่นเริง และด้านการศึกษาซึ่งหมายถึงการให้ความรู้แก่บุคคลอื่น หรือ การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมแก่ตนเอง ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านเหล่านี้ค่อนข้างน้อย ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับลักษณะทางด้านประชากรของกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษา ซึ่งพบว่าส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุในวัยกลาง ตามการจำแนกของวิฑูร แสงสิงแก้ว (2536) กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่ศึกษาร้อยละ 41.8 มีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป ซึ่งในสังคมไทยมักเชื่อกันว่าคนในวัยนี้ควรทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามหลักธรรมศาสนาในช่วงระยะสุดท้ายของชีวิต เช่น ไปฟังพระเทศน์ ถือนิสิตปฏิบัติธรรม หรือหากยังมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงเพียงพอก็ควรถือโอกาสสร้างคุณงามความดีแก่สังคมชดเชยช่วงเวลาวัยหนุ่มสาว หรือวัยทำงานซึ่งไม่มีเวลาเพียงพอ ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านเพื่อชุมชนในรูปแบบต่างๆ ตาม โอกาสที่พึงมี เช่น การช่วยงานพัฒนาชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนที่อยู่อาศัย เป็นต้น

ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยหลายเรื่อง ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ กล่าวคือ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาทิพ อภิรมย์ (2537) สุรีย์ชลเกตุ (2540) ยาจินต์ สีนสุภา (2544) นันทิญา อังกินันท์ (2546) และ จันทนา มหามงคล (2547) พบว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านศาสนาเป็นอันดับแรก และมากที่สุด เมื่อมีการเปรียบเทียบ กับกิจกรรมด้านอื่นๆ เนื่องจากสถาบันด้านศาสนา คือ แบบแผนของความคิด ความเชื่อ และการกระทำในเรื่องเกี่ยวกับจิตใจ ซึ่งนับว่ามีความใกล้ชิดค่อนข้างมากทั้งในสังคมดั้งเดิมและสังคมสมัยใหม่ (บุษยมาศ สินธุประมา, 2539 : 65) และการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาของผู้สูงอายุจำนวนมากของต่างประเทศซึ่งมีข้อสรุปคล้ายกันว่า คนอายุมากขึ้นจะมีความเชื่อเรื่อง

ศาสนาและคิดเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายมากขึ้น ดังเช่น การสำรวจของแกลลัป (Gallup) พบว่า คนที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป มีความเชื่อในพระเจ้า ส่วนงานวิจัยของ โรเบิร์ต ฮาวิก เอิร์กและอัลเบิร์ต (Robert Havighurst and Ruth Albrecht) พบว่า คนสูงอายุมีการเข้าโบสถ์บ่อยมาก เมื่อเข้าสู่วัยชรา และผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 90 มีความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตาย จากการสำรวจของ National Research Center ในค.ศ. 1987 พบว่า คนที่มีอายุมากจะเคร่งศาสนามากกว่าคนหนุ่ม คนอายุ 65 ปีขึ้นไปเคร่งศาสนามาร้อยละ 59.8 เมื่อเปรียบเทียบกับคนหนุ่มอายุ 18 - 44 ปี และอายุ 45 - 64 ปี มีเพียงร้อยละ 38.4 และร้อยละ 48.7 ตามลำดับ (Kart, 1994 : 364) และงานสำรวจของ แฮริส (Harris Poll, 1975 : 180) พบว่า คนที่อายุ 65 ปีขึ้นไป มีความรู้สึกที่ศาสนาเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเพื่อชุมชน เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากในอดีต มีความรู้ความสามารถ ทักษะความคิดเห็นต่อสิ่งต่างๆ ที่หลากหลาย เห็นสิ่งที่ควรและไม่ควรกระทำในการดำเนินชีวิต ต้องการให้ความช่วยเหลือ เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชน แต่นิยมเข้าร่วมเฉพาะกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนตนเองมากกว่า เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ จูซาทพิย์ อภิรมย์ (2537) ศึกษาเรื่อง ข้อเท็จจริงและทักษะการร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมด้านชุมชนมากกว่ากิจกรรมด้านนันทนาการและด้านการศึกษา และมีการสร้างเครือข่ายการติดต่อสื่อสารกับชุมชนอื่น ๆ ด้วย แต่ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนของตนเองมากกว่าชุมชนอื่นที่ติดต่อด้วย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำเป็นครั้งคราว ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักมีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนของตนเอง และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนพร้อมจะทำประโยชน์เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองให้สามารถดำรงอยู่ได้ นอกจากนี้ แนวนโยบายและการบริหารภาครัฐ ในปัจจุบันมีนโยบายมุ่งส่งเสริม สนับสนุนและช่วยเหลือให้เกิดองค์กรในท้องถิ่น ให้มีการพัฒนากระบวนการในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง โดยให้มีการรวมกลุ่มเปิดโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วมในการบริหารงานภายในชุมชน และช่วยเหลือดูแลคนในชุมชนกันเอง รวมทั้งเปิดให้โอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีการรวมกลุ่มและเข้าร่วมทำกิจกรรมของชุมชน หากผู้สูงอายุยังมีศักยภาพทั้งด้านความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่ผ่านมาจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้นำมาช่วยพัฒนาชุมชนตนเองได้ ส่งผลทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภูมิใจมีความสุข และมีความพึงพอใจที่ได้ช่วยเหลือชุมชน สังคมและท้องถิ่นของตนเอง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่าการช่วยเหลือชุมชนสังคมเป็นสิ่งที่ดี และสำคัญ พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือและเต็มใจ ดังนั้น กิจกรรมทางสังคมเพื่อชุมชน จึงเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

ส่วนด้านนันทนาการและด้านการศึกษา ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุในเขตคูสิต ยังเข้าร่วมกิจกรรมค่อนข้างน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมด้านศาสนาและด้านเพื่อชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมด้านนันทนาการค่อนข้างน้อยของผู้สูงอายุ อาจเกิดจากทัศนคติหรือความเข้าใจ

ของผู้สูงอายุต่อกิจกรรมด้านนันทนาการ ซึ่งหลายคนมองว่าเป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้าง ความสนุกสนาน เพลิดเพลินแก่ชีวิต หรือบางคนอาจมองว่าเป็นกิจกรรมส่งเสริมให้ร่างกายและจิตใจ แข็งแรงสมบูรณ์ ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับสภาพของวัยผู้สูงอายุ ซึ่งฟันเลี้ยวแห่งความสนุกสนาน มาแล้ว เป็นวัยที่ต้องแสวงหาความสุขทางศาสนามากกว่า รวมถึงเป็นวัยที่ต้องยอมรับความ เป็นจริง ถึงความเสื่อมถอยของร่างกายที่ไม่อาจหวนกลับคืนได้ หรืออาจเกิดจากความยากลำบาก ในการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมกับวัยสูงอายุ

เมื่อกล่าวถึงกิจกรรมนันทนาการมักหมายถึง กิจกรรมนันทนาการทั่วไปที่คนทุกวัย สามารถเข้าร่วมได้ เช่น การออกกำลังกาย กีฬา ทัศนศึกษา การไปชมดนตรี เป็นต้นและเป็นการใช้ เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ แต่ในความเป็นจริงกิจกรรมนันทนาการมีหลายประเภท การจัดกิจกรรม จะต้องเลือกให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย สถานที่และเวลา การศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุเข้า ร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านนันทนาการในระดับปานกลาง ประชากรผู้สูงอายุที่ทำการศึกษาคือ เป็น ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ร้อยละ 59.1 มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา อาจพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุเหล่านี้ไม่สนใจและเห็นประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุรีย์ ชลเขต(2540) และ พงษ์รัชณี อรชร(2544) พบว่า ผู้สูงอายุ ในชุมชนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาน้อยอยู่ในระดับประถมศึกษา ทำให้ไม่เข้าใจไม่มีความรู้เกี่ยวกับ กิจกรรมด้านนันทนาการเท่าที่ควร ยังไม่รู้ว่าจะใช้เวลาอย่างไรให้เป็นประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้อาจพิจารณาได้ว่า ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งมีความต้องการดูแลลูกหลาน ครอบครัว ประกอบ กับสภาพความเป็นชุมชนเมืองที่ไม่เอื้อต่อการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ต้องเดินทาง ต้องมีค่าใช้จ่าย เป็นต้น ไม่มีบริการหรือกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุอย่างเพียงพอ

ส่วนด้านการศึกษาซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มนี้เข้าร่วมกิจกรรมน้อยที่สุด ซึ่งน่าจะ สอดคล้องกับลักษณะของประชากรที่ศึกษา ซึ่งประมาณร้อยละ 75 จบการศึกษาไม่เกินระดับ ประถมปีที่ 6 โอกาสที่ผู้สูงอายุจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่บุคคลอื่นจึงมีค่อนข้างน้อย ยกเว้น ผู้สูงอายุที่เป็นผู้มีภูมิปัญญาพื้นบ้าน หรือเป็นผู้มีประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งมี จำนวนไม่มากนัก ส่วนในเรื่องการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมของผู้สูงอายุมีความจำกัดของพื้นฐาน การศึกษา สุขภาพ และกิจกรรมทางสังคมที่มีในชุมชน ทำให้โอกาสที่จะเข้าร่วมกิจกรรมด้านนี้ ของผู้สูงอายุยังมีน้อย ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยหลายเรื่องพบว่า ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทาง สังคมด้านการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ดังเช่นงานวิจัยของ จุฑาทิพ อภิรมย์ (2537) สุรีย์ ชลเขต(2540) นันทิญา อังกินันทน(2546) จันทนา มหามงคล (2547) และพรรณธิดา บุญพิทักษ์(2548) มีข้อค้นพบ คล้ายกันว่า ผู้สูงอายุจบการศึกษาระดับ ประถมศึกษา(ป. 4 – 6) บางคนไม่ได้เรียนหนังสือ บางคน

อ่านและเขียนไม่ได้ อาจมาจากหลายสาเหตุ ทั้งด้านความสามารถและสภาพด้านร่างกายของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุไม่ค่อยสนใจเข้าร่วมในการทำกิจกรรมทางการศึกษา

2.2 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยตัวแปร เพศ การศึกษา การประกอบอาชีพ และรายได้ ปัจจัยจิตลักษณะของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยตัวแปรทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และปัจจัยด้านครอบครัวของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยตัวแปร ลักษณะครอบครัวของ และความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว

ซึ่งจะได้พิจารณา และอภิปรายผลในรายละเอียดดังนี้

2.2.1 เพศกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลในการวิจัย พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเพศชายมีพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ในระดับสูงร้อยละ 49.51 ขณะที่เพศหญิงเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูง ร้อยละ 40.89 ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับต่ำ พบว่า เพศหญิงมีร้อยละ 20.65 สูงกว่าเพศชายซึ่งมีเพียงร้อยละ 15.54 เท่านั้น ดังนั้น เพศที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างกันด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในสังคมมีข้อสรุปส่วนใหญ่ พบว่า เพศชายถูกกำหนดให้เป็นผู้นำครอบครัว ส่วนเพศหญิงมีบทบาทเป็นแม่บ้าน รับผิดชอบดูแลบ้านและบุคคลในครอบครัว และจากการวิจัยครั้งนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุถึงร้อยละ 44.6 ยังมีสถานภาพสมรส ทำให้เพศหญิงยังต้องปฏิบัติหน้าที่แม่บ้าน ทำให้มีเวลาและความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้น้อย เพศชายมีเวลาว่างมากกว่าจึงมีโอกาสพบปะสังสรรค์ร่วมทำกิจกรรมทางสังคมในระดับที่สูงกว่าเพศหญิง ประกอบกับเพศชายซึ่งมีหน้าที่ทำงานหารายได้เลี้ยงดูครอบครัวของตนเอง จึงมีเพื่อนฝูงและผู้คนที่รู้จักมากมาย เมื่อเข้าสู่ผู้สูงอายุมีเวลาและโอกาสที่จะพบปะสังสรรค์กับบุคคลเหล่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุรีย์ ชลเกตุ(2540) นภาพร ชโยวรรณ และคณะ(2524) จุฑาทิพ อภิรมย์ (2537) และพจนา ศรีเจริญ(2547) ในประเด็นที่พบว่า เพศเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการทำกิจกรรมทางสังคม และผู้สูงอายุเป็นเพศหญิงมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากกว่าเพศชาย แต่ข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุเพศชายมีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าเพศหญิง ซึ่งมีความแตกต่างกันกับงานวิจัยของผู้อื่น เนื่องจากผู้สูงอายุเพศชายในเขตคูสิต เป็นบุคคลที่มีความสามารถ มีศักยภาพในการทำงาน รวมทั้งในอดีตของท่านมีประสบการณ์การทำงานที่ประสบความสำเร็จ ที่มีคุณค่าและประโยชน์หลายด้านซึ่งได้นำมาปรับปรุง พัฒนาใช้

ในชุมชนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังได้รับความไว้วางใจจากบุคคลในชุมชนให้เป็นผู้ดำเนินการทำกิจกรรมของชุมชน อาทิเช่น ชมรมผู้สูงอายุซึ่งเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของอาสาสมัครผู้สูงอายุ และกรรมการในชุมชน ภายใต้คำแนะนำจากศูนย์บริการสาธารณสุขที่แต่ละชุมชนได้รับการดูแลอยู่ ซึ่งประธานชมรมมักเป็นเพศชายที่ได้รับเลือก และอีกประการหนึ่งก็คือ สังคมไทยยังคงมีค่านิยมให้ความสำคัญ ยกย่อง ให้เกียรติเพศชายเป็นผู้นำอยู่ จึงเป็นเหตุให้ผู้สูงอายุเพศชายมีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าเพศหญิง

2.2.2 การศึกษากับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 กล่าวคือ ผู้สูงอายุมีการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมที่แตกต่างกัน โดย ผู้สูงอายุที่มีระดับประถมศึกษา(ป. 1 - 6) เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 40.58 ส่วนผู้สูงอายุที่จบการศึกษาอยู่ในระดับอนุปริญญาถึงสูงกว่าปริญญาตรีมีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 72.41 ทั้งนี้การที่ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ เนื่องจาก ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมทางสังคม ได้มากกว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาที่น้อยกว่า และสามารถดูแลตนเองได้ดีกว่าด้วย ระดับการศึกษาช่วยให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมด้านต่างๆ รวมทั้งการปฏิบัติตนด้านการรับรู้ การเข้าใจปัญหาการแก้ปัญหา และการหลีกเลี่ยงปัญหา และการจัดการกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์ของผู้สูงอายุแต่ละคน ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ ชนานูช อภิภัทรธำรง (2540) พบว่า ผู้สูงอายุมีระดับการศึกษาต่ำ ไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรม ชอบดูโทรทัศน์รายการต่างๆมากกว่า เข้าร่วมกิจกรรม ด้านการศึกษาของผู้สูงอายุเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงจะมีระดับความคาดหวังสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่า(ละมัด เลิศล้ำ, 2542 : 46) เพราะการศึกษาช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการคิดพิจารณาสถานการณ์ และการปรับตัวต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ดี

2.2.3 การประกอบอาชีพกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า การประกอบอาชีพในปัจจุบันของผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 กล่าวคือ ผู้สูงอายุประกอบอาชีพแตกต่างกันมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม โดยผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพซึ่งมีจำนวน 252 คน(จาก 350 คน) มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงต่ำกว่า ผู้สูงอายุที่ยังประกอบอาชีพอยู่ในปัจจุบัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ผู้สูงอายุที่ยังประกอบอาชีพมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมสูงกว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า การประกอบ

อาชีพทำให้ผู้สูงอายุได้พบปะสังสรรค์ และยังมี การเข้าสังคมมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ อยู่เสมอ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมจึงอยู่ในระดับระดับสูง อีกประการหนึ่งการที่ผู้สูงอายุมีการประกอบอาชีพเสริม หรือทำงานที่เพิ่มรายได้บ้างหลังจากเกษียณอายุแล้ว แสดงว่า เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพดี และมีสุขภาพแข็งแรง และยังเป็นบุคคลที่ยังมีความรู้ ความสามารถและมีคุณค่าพอที่จะทำงานประกอบอาชีพ ทำให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ดีกว่าบุคคลในวัยเดียวกันที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาทิพ อภิรมย์ (2537) ละมัด เลิศล้ำ(2542) และ สุพัตรา ชารานุกูล (2544) พบว่า ผู้สูงอายู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่าและสามารถทำงานมีรายได้ของตนเองไม่เป็นภาระแก่บุคคลอื่น ทั้งยังมีประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคม และงานของ สุรกุล เชนอบรม (2543) จากแนวคิดที่ว่าประชาชนต้องเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพ และเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในการได้รับการยอมรับและยกย่องจากสังคมและต้องการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นและชุมชนต่อไป

2.2.4 รายได้กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า รายได้ของผู้สูงอายุมีความ สัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีรายได้แตกต่างกัน มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมแตกต่างกัน โดย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 35.53 และผู้สูงอายุที่มีรายได้ประมาณ 20,001 บาทขึ้นไป เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 75 เนื่องจากรายได้เป็นปัจจัยที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกและให้ความสุขแก่ตนเองได้และมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทและความรับผิดชอบและรายได้ ภายหลังจากเกษียณอายุงาน ผู้สูงอายุต้องคำนึงถึงการจัดการกับค่าใช้จ่ายภายหลังเกษียณอายุงาน ต้องมีการวางแผนของตนเองไว้ล่วงหน้าแล้วเกี่ยวกับการจัดการเรื่องรายได้รายรับรายจ่าย เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข โดยการวางแผนและคาดคะเนเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นข้างหน้า รายได้ เป็นปัจจัยหนึ่งที่บางครั้งต้องใช้จ่ายเงินในการเข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากกิจกรรมบางอย่าง งานอดิเรก หรือการใช้เวลาว่างบางประเภทมีค่าใช้จ่าย หากผู้สูงอายุมีรายได้เพียงพอกับการดำเนินชีวิตแล้วจะทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้ตามความต้องการของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรีย์ ชลเขต (2540) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีกำลังทรัพย์เพียงพอกับค่าใช้จ่ายของตนเอง สามารถควบคุมรายจ่ายรายจ่ายของตนเองได้อย่างสมดุล และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ตามความพึงพอใจของตนเอง และการวิจัยของ จันทนา มหามงคล (2547) ศึกษาเรื่อง การทำกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้พอใช้จ่ายมีการทำกิจกรรมทางสังคมมากกว่า ผู้สูงอายุที่ไม่

มีรายได้ และผู้สูงอายุที่มีรายได้พอใช้จ่ายและมีเหลือเก็บ ดังนั้น การขาดรายได้ หรือการมีปัญหาทางการเงินไม่เพียงพอภายหลังเกษียณอายุงานส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

2.2.5 ทักษะคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า ทักษะคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีทักษะคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมแตกต่างกัน มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุที่แตกต่างกันโดย ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีทักษะคติที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่ในระดับมาก เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 72.39 รองลงมาเป็นผู้สูงอายุมีทักษะคติที่ดีอยู่ในระดับปานกลาง เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 46.88 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีทักษะคติเชิงบวก ตามการศึกษาของ จุฑาทิพ อภิรมย์(2537 : 1) ศึกษาเรื่อง ข้อเท็จจริงและทัศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีทัศนคติในเชิงบวกต่อกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ด้านโดยผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างไม่ปฏิเสธกิจกรรมทางสังคม แต่จะเข้าร่วมกิจกรรมตามความสะดวก ผู้สูงอายุควรมีการเตรียมตนเองไว้ก่อนเกษียณอายุงาน โดยการวางแผนไว้ล่วงหน้า การเตรียมตนเองมีพื้นฐานมาตั้งแต่เกิด การได้รับการอบรมเลี้ยงดู การเรียน (ระดับการศึกษา) การทำงาน การพบปะสังสรรค์ และการเข้าสังคมต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วของผู้สูงอายุ และเป็นพื้นฐานให้เกิดแนวคิด หรือทัศนคติของบุคคลนั้น ๆ การเกิดทัศนคติด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมจะดีหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคลนั้น ๆ ตั้งแต่อยู่ในวัยกลางคนที่ชอบเข้าไปมีบทบาท หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุหากยังคงเข้าร่วมกิจกรรมเหมือนเมื่อก่อนเท่าที่จะทำได้ หากยังมีโอกาสทำต่อไป ถือเป็นบทบาทใหม่ที่เข้ามาทดแทนบทบาทเดิม ภายหลังเกษียณอายุงานของผู้สูงอายุ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์รัชนี้ อรชร (2544) ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมผู้สูงอายุ พบว่า มีความรู้ความเข้าใจทางบวก ชอบเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนเองมีความสนใจหรือชอบ ดังนั้น ทักษะคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ จึงเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญของผู้สูงอายุในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

2.2.6 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า การได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ผู้สูงอายุได้รับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกันมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมที่แตกต่างกันโดย ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมในระดับปานกลาง และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่ในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 44.54 แต่ผู้สูงอายุได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมใน

ระดับมาก และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่ในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 76.72 การรับรู้ข่าวสารเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม หากผู้สูงอายุได้รับทราบข่าวสาร ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุที่จัดขึ้นในชุมชน จะช่วยให้ผู้สูงอายุตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น และถ้าผู้สูงอายุได้รับข้อมูลที่ถูกต้องรวดเร็ว จะทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสในการเตรียมตัว จัดเวลาให้เหมาะสมพร้อมที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรมด้านต่างๆที่จัดขึ้น ปัจจุบันผู้สูงอายุมีความสนใจเกี่ยวกับข่าวสารจากสื่อต่างๆ มากขึ้นจากศึกษาของ พรณธิดา บุญพิทักษ์ (2548) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมของชมรมมากที่สุด ซึ่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมามีส่วนให้ผู้สูงอายุใช้เป็นการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ แหล่งการรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่างๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ และเอกสารต่างๆ แม้กระทั้งการพูดคุยการบอกข่าวสารโดยตรงระหว่างบุคคลกับบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑาทิพ อภิรมย์ (2537) ศึกษาเรื่อง ข้อเท็จจริงและทัศนคติการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุให้ความสนใจในการรับฟังข่าวสาร และสถานการณ์ของประเทศอยู่ในระดับสูงเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ดังนั้น การรับรู้ข่าวสารข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์ จะมีส่วนช่วยประกอบการตัดสินใจในการทำกิจกรรมทางสังคมตามความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างมาก

2.2.7 ลักษณะของครอบครัวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า ลักษณะของครอบครัว ของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับระดับพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับครอบครัวที่มีลักษณะแตกต่างกัน ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย จะมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวที่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 50.63 และผู้สูงอายุมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 28.32 ทั้งนี้ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับครอบครัวเดี่ยวจะมีอิสระ มีเวลาและมีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม มากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในครอบครัวขยาย เพราะในสังคมเมือง ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับลูกหลานมีภาระต้องช่วยลูกหลานเกี่ยวกับงานบ้าน และดูแลหลานๆ ที่อยู่ด้วย แตกต่างจากผู้สูงอายุที่อยู่ตัวคนเดียว หรืออยู่กับคู่สมรส จะมีเวลาว่างมากกว่าและใช้เวลาว่างที่มีอยู่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ช่วยผ่อนคลายความเหงา และผู้สูงอายุอาจหากิจกรรมทางสังคมที่สามารถทำร่วมกับคู่สมรสของตนเอง หากคู่สมรสยังมีชีวิตอยู่เพื่อหากิจกรรมทางสังคมร่วมกัน เนื่องจากช่วงเวลาที่ยังทำงานอยู่อาจไม่ค่อยมีโอกาสทำกิจกรรมทางสังคมอย่างมีอิสระด้วยกัน ภายหลังเกษียณอายุงานจึงเป็น โอกาสที่ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมตามความต้องการของทั้งคู่ เพื่อคงความเข้าใจ ความอบอุ่น และความ สัมพันธ์อันดีใน

การใช้ชีวิตในบั้นปลายอย่างมีความสุขเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้ามอาจพิจารณาได้ว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยายอยู่กับลูกหลานจำนวนมาก บุคคลในครอบครัวจะช่วยเป็นภาระดูแลและเป็นธุระให้กับผู้สูงอายุในด้านต่างๆ ส่งผลให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความอบอุ่นไม่เหงาหรืออ้างว้าง รู้สึกว่าตนเป็นผู้ที่ยังมีคุณค่า และมีความสำคัญต่อลูกหลาน หากผู้สูงอายุต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง บุคคลในครอบครัว หรือ ลูกหลาน อาจเป็นธุระดูแลพาเข้าร่วมกิจกรรมตามต้องการได้ ดังนั้น ลักษณะของครอบครัวจึงเป็นปัจจัยที่มีผลการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมตามความต้องการของผู้สูงอายุ

2.2.8 ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ กับบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุแตกต่างกัน มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุแตกต่างกัน โดย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวอยู่ในระดับสูง และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 62.12 ผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์ กับบุคคลในครอบครัวในระดับต่ำเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 30.33 ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำโดยมีค่าสัมประสิทธิ์เพียร์สัน เท่ากับ 0.278 เมื่อระดับของความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับบุคคลในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น ผู้สูงอายุจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเพิ่มขึ้น หากครอบครัวใดที่มีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวดี บุคคลในครอบครัวมีความห่วงใยเอื้ออาทรต่อกัน ดูแลซึ่งกันและกันพร้อมกับส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวและสังคม จะส่งผลให้ผู้สูงอายุในครอบครัวเกิดความอบอุ่นใจมีความสุขในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชขมาส สินธุประมา (2539) เกี่ยวกับสังคมวิทยาผู้สูงอายุ ศึกษาถึงความคาดหวังว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งร่วมช่วยแก้ปัญหาให้กับบุคคลในครอบครัวได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2547) พบว่า ในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว มีสายสัมพันธ์ที่ดี ส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดความอบอุ่นใจมีความสุขสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้อย่างมีความสุข หากความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดีแล้ว ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสม อาจนำไปสู่ปัญหาสภาพจิตใจเกิดความหดหู่ ท้อแท้ สิ้นหวังในการดำเนินชีวิต และไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

3. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า

1. การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมทั้ง 4 ด้าน พบว่า มีความแตกต่างระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมด้านศาสนาและด้านเพื่อชุมชนมากกว่า ด้านนันทนาการกับด้านการศึกษา

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ การศึกษา การประกอบอาชีพ และรายได้ ปัจจัยด้านจิตลักษณะ ได้แก่ ทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม และปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ลักษณะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุในปัจจุบันมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเป็นอยู่อย่างมีความสุขและรู้สึกตนเองยังมีคุณค่าต่อสังคม เกิดความภาคภูมิใจและความพึงพอใจในชีวิตในปัจจุบัน จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปประยุกต์ใช้

จากข้อค้นพบจากงานวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1.1 การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง สมควรได้รับการช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากขึ้น อาจมีการกำหนดรูปแบบ และวิธีการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชน ภาครัฐ ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

1) จัดทำโครงการส่งเสริมครอบครัวและชุมชนเข้มแข็ง รมรงค์ให้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุทำให้เห็นว่า ผู้สูงอายุยังเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ มีความรู้ มีความสามารถ มีพลังความคิด เป็นผู้ที่ภูมิธรรม และภูมิฐาน รวมทั้งมีคุณค่ายังทำประโยชน์ช่วยเหลือพัฒนาในด้านต่างๆ ให้กับชุมชน สังคมและประเทศชาติได้ นอกจากนี้ควรส่งเสริมปลูกฝัง ค่านิยมของสังคมในการอยู่ร่วมกันกับผู้สูงอายุอย่างมีความสุข

2) ส่งเสริมให้มีการรวมตัวของผู้สูงอายุ จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในชุมชน และขยายเครือข่ายระหว่างชุมชนใกล้เคียง จัดกิจกรรมทางสังคมด้านต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ผู้ที่ยังสามารถช่วยเหลือตนเองและเข้าร่วมกิจกรรมได้ตามวัย ตามสภาพทางกาย และจิตของตัวเอง

3) มีการส่งเสริม สนับสนุนการทำงาน หรือการทำกิจกรรมทางสังคม ด้านต่างๆ ในระบบอาสาสมัคร โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานนั้นๆ ตามความสามารถของผู้สูงอายุเองด้วยความสมัครใจและเต็มใจ

3.1.2 ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมด้านนันทนาการ และด้านการศึกษาข้งน้อยกว่า กิจกรรมด้านศาสนา และด้านเพื่อชุมชน อาจเกิดจากปัญหาหลายๆด้าน เช่น ผู้สูงอายุบางคนที่ยังเข้าไม่ถึงกิจกรรมทางสังคม หรือผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่เหมาะสมกับกิจกรรมอาจคิดว่าตนเองมีอายุมากแล้ว หรือผู้สูงอายุไม่มีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับกิจกรรม ปัญหาเหล่านี้ หน่วยงาน ผู้รับผิดชอบ ชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือ ดังนี้

1) จัดกิจกรรมด้านนันทนาการที่ศูนย์ผู้สูงอายุในชุมชน หรือสถานที่ที่คนในชุมชนมารวมตัวกันบ่อยๆ โดยจัดให้มีการชี้แจง แนะนำกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย และสภาพทางกายของผู้สูงอายุ อธิบายขั้นตอนวิธีการทำกิจกรรมนั้นๆ สร้างความเข้าใจ บอกถึงประโยชน์และโทษของกิจกรรมนั้นๆ พร้อมอธิบายผลที่ได้รับหากผู้สูงอายุทำหรือเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งแต่ละกิจกรรมที่สมควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเป็นผู้เลือก และร่วมกันตัดสินใจทำกิจกรรมตามความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุเอง หลังจากฟังคำแนะนำที่ได้ชี้แจงในเบื้องต้นแล้ว หากผู้สูงอายุทำแล้วเกิดความชอบ เห็นคุณค่าและประโยชน์ในการทำกิจกรรมหรือเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ อาจมีแนวโน้มว่าผู้สูงอายุจะเป็นผู้ไปชักชวนเพื่อนๆ ผู้สูงอายุในชุมชนด้วยกันมาเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นอีกก็ได้ กิจกรรมด้านนันทนาการ ได้แก่ การออกกำลังกายอาจเป็นแอโรบิค หรือการรำมวยจีน เล่นโยคะ ร้องเพลง เต้นรำ เล่นดนตรี หรือกิจกรรมที่ผ่อนคลายความเครียด เช่น ประดิษฐ์ดอกไม้ ทำของชำร่วย(ของที่ระลึก) การจัดสวนถาดหรือสวนขวด ฯลฯ

2) กิจกรรมด้านการศึกษาควรส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือจัดการเรียนรู้เพิ่มเติมให้กับผู้สูงอายุ อาจเป็นด้านการให้ความรู้ด้านต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุโดยองค์กร หน่วยงานที่รับผิดชอบที่ให้ความช่วยเหลือในชุมชน ดังนี้

(1) จัดบริการการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตทั้งใน และนอกหลักสูตร เช่น การเรียนรู้วงจรชีวิต เพื่อการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุที่เพิ่มขึ้น อาจจัดสอนเป็นพิเศษในชุมชน หรือสถานที่จัดสอนเฉพาะทาง หรือสถาบันการศึกษาต่างๆ

(2) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีโอกาสใช้ภูมิปัญญาความรู้ความสามารถของตนถ่ายทอดสู่ลูกหลานและคนในชุมชน จะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจ

(3) จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรืออบรมความรู้ทักษะแก่ผู้สูงอายุโดยพิจารณาความเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ เช่น การอบรมทักษะอาชีพที่ผู้สูงอายุสนใจ

(4) จัดกิจกรรมส่งเสริมด้านการสอนให้อ่านหรือเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติหรือบทสวดมนต์ หรือความรู้ด้านต่างๆที่ผู้สูงอายุสนใจต้องการเรียนรู้

(5) สถาบันการศึกษาจัดหลักสูตรความรู้พิเศษเฉพาะทางสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้ารับการศึกษา ตามความต้องการของผู้สูงอายุ

3) ผู้สูงอายุเพศหญิงยังเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับต่ำ ควรจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเพศหญิง เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน สามารถนำมาใช้ประโยชน์หรืออาจเพิ่มพูนรายได้ให้เพิ่มขึ้นได้ เป็นกิจกรรมที่ทำได้ง่ายๆ ใช้เวลาไม่มาก เป็นกิจกรรมที่ทำแล้วมีความสุข เช่น การทำอาหารหรือทำเครื่องดื่ມเพื่อสุขภาพ ประดิษฐ์ดอกไม้หรือตุ๊กตา หรือประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุที่ใช้แล้ว พับกระดาษรูปต่างๆ ทำโมบายรูปต่างๆ ดอกไม้จากสนูปุ ฯลฯ และจัดเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมให้เหมาะสมกับการที่ผู้สูงอายุหญิงสามารถเข้าร่วมได้

4) ผู้สูงอายุมีความรู้ด้านการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ทำให้เข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับต่ำด้วย ผู้รับผิดชอบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนควรจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีบทบาทในการทำประโยชน์ช่วยเหลือชุมชนของตนเอง โดยอาศัยความสามารถ ความชำนาญพิเศษเฉพาะทางของตัวผู้สูงอายุเองมาทำกิจกรรม

5) ผู้สูงอายุไม่ได้ประกอบอาชีพ หรือประกอบอาชีพแต่มีรายได้น้อย มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับต่ำ หน่วยงาน ผู้รับผิดชอบ ควรให้โอกาสกับผู้สูงอายุที่ยังแข็งแรง มีความรู้ความสามารถได้ทำงานที่เหมาะสมและมีค่าตอบแทน เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการเตรียมตัวเก็บออมเงินไว้ ตั้งแต่ยังไม่เกษียณงานยังอยู่ในวัยแรงงาน มีอาชีพและรายได้

6) ผู้สูงอายุไม่ได้ประกอบอาชีพในปัจจุบัน มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับต่ำ หน่วยงานผู้รับผิดชอบ ควรให้โอกาสส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ โดยการจัดตั้งชมรมทำกิจกรรมที่สามารถเสริมสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ อาจมีการจัดให้มีวิทยากรมาสอนขั้นตอนการผลิต การแปรรูป การจัดเก็บ และการจัดจำหน่าย ซึ่งทำการช่วยเหลือระหว่างกันและกันในกลุ่มของผู้สูงอายุ

7) ผู้สูงอายุได้รับรู้ข่าวสารน้อย โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการเข้าถึงกิจกรรมทางสังคมจึงควรมีการส่งเสริมการเข้าถึงสื่อต่างๆ แก่ผู้สูงอายุ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เอกสารหรือแผ่นพับ การสื่อสารจากบุคคลถึงบุคคล ซึ่งสื่อทั้งหลายต้องมีความ

เที่ยงตรงมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ข้อมูลชัดเจนและเป็นข่าวที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุโดยตรง นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สูงอายุที่สนใจได้ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ อาจมีการสอนคอมพิวเตอร์เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รู้จักใช้ประโยชน์หาข้อมูลด้านต่างๆ ที่ต้องการ ด้วยตนเองเป็นสื่อในการติดต่อกับลูกหลาน หรือสอนการใช้โทรทัศน์ เครื่องเสียง เครื่องเล่นเทป ดีวีดี และวีดีโอ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ใช้ประโยชน์ เช่น การออกกำลังกายโดยใช้เทปดีวีดี และวีดีโอ หากไม่มีวิทยากรมาแนะนำวิธีการออกกำลังกายอย่างถูกต้อง และยังเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมทำกิจกรรมทางสังคม

ภาครัฐควรส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดการให้บริการและดูแลผู้สูงอายุ ดังนี้

1. ส่งเสริม สนับสนุนให้จัดตั้งศูนย์หรือชมรมผู้สูงอายุขึ้นในชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ให้กับผู้สูงอายุด้วยกันที่ศูนย์หรือชมรมผู้สูงอายุในชุมชน
2. ส่งเสริมและมีการประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมตัวและยอมรับการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ทำความเข้าใจกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งด้านบทบาท หน้าที่ สภาพทางร่างกายและจิตใจ ควรจัดการเตรียมพร้อมด้านต่างๆ ไว้ก่อนเกษียณอายุงานเพื่อผู้สูงอายุเข้าสู่วัยเกษียณอย่างมั่นใจ สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพมีความสุข ในบั้นปลายของชีวิต
3. ด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุควรได้รับบริการรักษาฟรีสำหรับผู้ไม่มีรายได้ ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวหรือเป็นผู้ยากไร้ รวมทั้งให้บริการความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพ การดูแลตนเองในวัยที่สูงขึ้น สนับสนุนการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ ทั้งด้านสถานที่ออกกำลังกาย ด้านการเงิน อุปกรณ์ที่ใช้ในการออกกำลังกาย วิทยากรแนะนำกิจกรรมเพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรงสามารถเข้าร่วมกิจกรรมด้านต่างๆ ได้อย่างมีความสุข
4. ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือผู้สูงอายุด้านการทำกิจกรรมด้านต่างๆ เช่น ด้านนันทนาการและด้านการศึกษา รวมทั้งบทบาทของผู้สูงอายุให้ดำเนินงานในชุมชน
5. จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอสำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนของตนเอง

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบท เพื่อทำการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ระหว่างชุมชนเขตเมืองและชนบท

3.2.2 ควรมีการศึกษาผลกระทบของเศรษฐกิจและการเมืองที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมผู้สูงอายุ และครอบครัว

3.2.3 ควรมีการศึกษากำหนดรูปแบบ และหาวิธีการในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ

3.2.4 ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อบริการและกิจกรรมทางสังคมที่มีในชุมชน

3.2.5 ควรมีการศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น